

The Azadouni
Խմբագրապետ ՕՍԿԱՆԵԱՆ
Editor-in-Chief OSKANIAN

Կը հրատարակուի առ այժմ ամէն
հինգշաբթի օրեր իւր յատուկ տպա-
րանէն, Թիւ 100 Սէնթըր
փողոց, Նիւ Եորք, Ն. Ե.

PUBLISHED EVERY THURSDAY
At No. 100 Centre St. New York City

ՆԻՒ ԵՈՐԺ, ԱՊՐԻԼ 3

ԿԱՐԵՒՈՐ ԱԶԴ

Ամենուն բացայայտ լինելու է թէ լրագրի մը հրատարակութիւնը եկամտաւոր կը կարօտի. և որովհետեւ ասանկ մէկ ձեռնարկութիւն մը առանց դրամի անկարելի է բառաջ տանիլ, մեծ գիշտութիւններ կը կրեմք մեր Պատ. բաժանորդաց անտարբերութեամբը այս մասին.

Արդ՝ կ'աղաչեմք որ իրենց բաժանորդագրութեան գինն մեզ ուղարկեն տնտեսաւոր, որպէս զի ձեռնարկութիւններ կարենամք վայելուչ կերպիւ գործադրել, պակասութիւններ լեցնել և մեղադրանքէ ազատիլ. ապա թէ ո՛չ պիտի պարտաւորեմք գաղ-րիւ իրենց թերթը զրկելէ. ասի ստիպուած ենք ընելու՝ միայն մեր կացութիւնը ըմբռնելու համար. Աղաչանքներս խնդրեմք կատարելը ամենափոքրիկ զոհողութիւն մըն է որ պիտի ընեն բաժանորդք, ազգային պիտոյքը, պարտքը և պատիւը ի նկատի առնելով:

Կը շարունակեմք մեր անկեղծ շնորհակալութիւնքն յայտնել այն մեծարգոյ նուիրատուացն որք բաժանորդագրութիւններն մեզ հասցուցին: Կը յուսամք որ անոնց ազնուական օրինակին պիտի հետեւին ամէն հայրենասէրքն և մեծախոյ սրտերն:

(Հայաստան)

Երանի թէ մեք ևս կարենա-
լինք վնդնը կրկնել:

ԿԵՅՅԷ՝ ՀԱՅ ԳՈՂԹԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆ

Մտաւոր վաւայնիկութեն նա-
մակ մը ստացանք Ամերիկայի
տէրութեան պաշտօնատարներուն
միոյն կողմանէ, յիշելով թէ ամ-
սոյս 4 ին հրապարակախօսութիւն
մը պիտի ընէ հայոց վրայ և ա-
նոր համար մի քանի տեղեկու-
թիւններ խնդրած է մեզմէ: Ա-
հաւաստիկ նամակը պատճէն:

«Ապրիլ 4 ին Լէքսըր մը պիտի
տամ հոս տեղի «Ազգային Աշխար-
հագրական ընկերութեան» առջին.
որոյ նիւթն պիտի լինի «Տաճկա-
կան կառավարութիւնն ի Հայաստան»:
Սորա վերաբերեալ տեղեկութիւնք
ինձ բաւական կերպիւ տրվեցան հոս
տեղի Արգոյ Հ. Կարապետէ: Ի նկա-
տի առնելով ձեր թերթին ազդու
խորհրդածութիւնք, յորմէ մի օրի-
նակ «Ազատութիւն» տեսայ ի ձե-
ռին մի երկտասարդի որ հայ վա-
ճառականի մը քով կ'աշխատի, հա-
ւաստի եմ թէ դուք պիտի բարե-
հաճիք ինձ օգնութեան հասնել աս
մասին: (Նամակը կը շարունակէ խնդ-
րանաց ցանկով մը զորոնք հարկաւ
իրեն հաղորդեցինք):

Միամ խորին անկեղծութեամբ
ՌՕՊԷՐԹ ԸՍԹԱՅՆ

Այս նամակէն պիտի յայտ-
նապէս տեսնուի թէ մեք՝ նպա-
տակնուս մասամբ հասած եմք.
այսինքն՝ Ամերիկացւոց ուշադրու-
թիւնը մեր տառապանաց վրայ
գրաւած: Ասիկայ այսքան շուտ
չէինք սպասեր որ տեղի ունենար.
բայց բացարձակ կերակ թէ «Ա-
զատութիւն» իւր պարտքը լի-
ովին կատարած է: Շատեր կ'են-
որ անհամբերութեամբ կ'ուզեն որ
բազմաձեւին իսկոյն կատարի, ապա
թէ ո՛չ ամէն բան ոչինչ կը հա-
մարին, և մեր ջանքը իւր ունայն
աշխատութիւն, յիշելով թէ մըն-
չեւ այսօր աղտա մամուլն մեզի
ինչ ըրաւ, անորմէ ինչ օգուտ քա-
ղցնեմք, ընդ հակառակն շարեւ
մեր դէմ սաստկացան, ևն:

Այս տեսակ անձինք ճիշդ
մանկանց կը նմանին որոնք հատ-
մը ցորեն գետինը կը թողնեն և
նորա վերայ կ'օգոյ ընելով կ'ըս-
պասեն որ իսկոյն ծիւ և պը-
տուղ տայ: Այլ մեք չափահաս
և փորձառու լինելով մեծ համ-
բերութեամբ կ'աշխատեմք և կ'ըս-
պասեմք բնական օրինաց կատա-
րուելուն:

Բնական օրէնքը այնպէս կը
պահանջէ որ հոս մը ցորենը փտտի
և քիմիական յեղափոխութեան
ենթարկուի, յետոյ, նորէ ի նոր,
նոր կ'աղմուծին և նոր կ'եանք
առնելով՝ նորէն ծիւ և նորէն
պտղաբերի: Բայց այս հրաշի յե-
ղափոխութիւն ժամանակի կը կա-
րօտի: Արդ՝ ասկէ խրատուելով
մեք ևս համբերութեան կը դի-
մեմք և ահաւաստի մեր համբե-
րութեան արդիւնք:

Արդէն ըսած եմք թէ հիմայ
բիրտ ոյժը չէ որ աշխարհի կը
տիրէ, այլ հասարակաց գաղա-
փարը (բըպլիք օրինելը), քանզի
ան ամենահզօր ուժ մըն է որոյ
դէմ՝ անկարելի եղած է ելնել:
Այս զօրութիւնը ստանալու հա-
մար հարկ է որ ընդհանրութիւնը
արթնցնեմք մեր ազնուայի վիճա-
կին վրայ որպէս զի նա կարենայ
մեր վրայ խորհիլ ու կարեկցու-
թիւն զգալ: Եւրոպոյ ժողովուր-
դը կարողացանք արթնցնել ու
Հայկական ինքզնին զբաղեցնել.
հիմայ կը խնայ միջ Ամերիկայի
ժողովուրդն ու նոյն յարեւ: Ասի
դիւրին գործ չէ. քանզի սօքա
ներքին գործերով զբաղեալ ան-
ձինք լինելուն և Հայաստանի
հետ կապակցութիւն չունենալով
և քիչ յորտրերութիւն տեղի ու-
նեցած լինելուն՝ Հայոց վրայ ան
տարբեր միացած են: Այսու ա-
մենայնիւ՝ սօքայ ևս լուսաւորու-
թիւնն սերունդք լինելով անըզ-
գայ անձինք չեն և երբեք չեն
հանդուրժեր որ մարդկութիւնը
բռնաբարի ո՛ր և իցէ աղագաւ,
Լսել է որ՝ բանին ետեւեանք եր-
բոր տեղեկանան սօքայ ևս զայ-
րացմամբ պիտի իրենց բարոյա-
կան ուժը յայտ առնեն, ինչպէս
որ արդէն սկսած է ի վաշինկ-
թօն:

Վերոյիշեալ պաշտօնատէրին
հայոց վրայ «Լէքսըր» մը տալը
բուն իսկ Ազգային մայրաքաղա-
քին մէջ, և նորին վսեմութեան
թուրքիոյ լիակատար զեւպան
Մամբրօեանի պէյի քիթն ներքեւ
մեծ նշանաւորութենէ զուրկ չէ,
քանզի ան կ'ապացուցանէ թէ Ա-
մերիկայի հասարակութիւնը ևս
արթնցած է եղելութեանց վրայ

և կը շարունակէ հայտնի լինելով. և
մէկէ մը վստ չուեն իւր համո-
զում յայտնելու: Արդ՝ ամէն ճիշդ
թափելու եմք որ այս համակու-
կան ջանք վստ պահվի: Փա՛ռք
գաղթականութեան. կը յուսամք
որ շուտով պիտի վայելի մը հո-
սարակաց գաղ փարէ ծագած
ընդհանուր համակրութիւն մը:
Արդէն գաղթականք մեծ ապա-
ւորութիւն ըլլած են իրենց բա-
րի վարմամբ և ոչն որ աւելի հա-
ճելի է Ամերիկացոց աշխատա-
սիրութեամբ: Ուրեմն կեցցէ,
գաղթականութիւն և վայելէ բա-
րօրութիւն:

ՏՊԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԵԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆԷ

Լրագիր մը հրատարակելու
գիշտութիւններն հասարակու-
թեան անձանք լինելուն՝ շատեր
անգիտարար ըրածանդութեան
կերենն: Սոցա ճիշտ գաղափար
մը տալու գիտ ուսումնական
հիմնական հիմայ և վերջէն մեր յա-
տուկ պատմութիւնն այ կընեմք
ի բերկրութիւն մեր այն բաժա-
նորդաց որք կը զարմանան թէ
ինչու մեր թերթը օրը օրուան չի
հրատարակուիր:

«Թէպէտ մեր երկրորդ տարին ըս-
կուելու տուն հրապարակաւ խոստում
ներ ըրինք, որ աւելի կանոնաւորու-
թեամբ պիտի հրատարակենք մեր թեր-
թը, բայց մինչև ցարգ անկարելի ե-
ղաւ: Հարկ կը համարենք այս բանիս
վրայ քանի մը բացատրութիւններ
տալ՝ ցըցունելու համար թէ թերու-
թիւն մեր անփութութենէն չէր:
Լրագրոյ խոստումն ինչն առ առա-
ւելն օրուան 7 օր տեսող գործ մի է
և գլխաւոր գործը ապագութիւնն է:
«Հայաստան» մինչև հիմայ ՊՊ. Ռի-
կիլմիլընիւնրու անգլիական տպա-
րանը կը տպուէր, որ բոլոր անգլիոյ
մէջ մէկ հոսան է բաւական քանակու-
թեամբ հայերենի տառեր առնելու,
և գրաւորներն ալ անդիւրացինք էինք
օրը ամենին հայերէն բաւ մը չէին
գիտեր: Ուստի հարկ որ ձեռագիր օրի-
նակներ տպագրի տառերու ձեռք գը-
րուէր: Որոնց վրայ նայելով մեքենա-
բար մի առ մի, կը ջանային հանել
թէ իրենց կապարենքն որուն կը հա-
մապատասխանեն այն ձեռագրեալ
ձեւերը: Այս կերպիւ երեք գործա-
ւորք հազիւ կարող կ'ըլլային օրը եր-
կու սրահի շարել: Բնականապէս
կը վստային սխալներն, և հարկ կը-
լար մինչև 5-6 փորձ հանել, առանց
անով ալ անսխալ շարուածք մը հա-
նել կարող ըլլալու: Սա պայմանաց
մէջ գիւրդին է հետեցինք որ Ռիկիլմի-
լըն պարոնայք տարապայման զնե-
րով հաւաքումներ կը պահանջէին:
Ասով իւրաքանչիւր թիւ, սոսկ տը-
պագրութեան ծախք, 5-6 հարիւր
Ֆրանքի կ'ընէր, և վերջի գեկտեմ-
բերի թիւն 48 անգլիալեան ոսկի ար-
ժեք մեզի է:

«Այս անտանելի հանգամանաց
մէջ, որ անկարելի կընէին հրատարա-
կութիւնն գէթ կանոնաւորութեան
մէջ պահել, պատշաճ սեպեցինք մեր
հաշտոյն հայերէն տառեր գնել: Այս
գիշտութեան յաղթելէ վերջ, աւել
ի սոսկալին մէջտեղ կ'ընէր: Գրաւոր
կը պակսէր: Որոնցինք գտանք երկու
պատանիներ, բայց արհեստին հմտա-
ցունելու համար, ուսուցիչ մը բերել
տուինք Փարիզէն: Սա խօսք տուած
էր որ յունկարի պիւր 48 օրուան
մէջ հանէ: Գաղխարէն մասը մինչ ՊՊ.
Ռանքինի տպարանը շարուած՝ պտո-
րաստ էր մեքենային տակ մտնել,
անգլին հայերէնը գեւա երկու սրահ
հազիւ ունէր շարուած: Բայ ի անկէ

որ հայերէն տառերը խառնաշփոթ վի-
ճակի մը մէջ դուրս ելին ձուլուցի,
ուսուցիչն պահանջելու երաւ որ իւր
իշխան օթեանիւ պայմանաժամ
երկարեմք, քանզի հաճելի գտած
էր քաղաքը: Ստիպուեցանք տրեմն
զնա համբել, շարուած գաղթիկներ
փճացնել, և ամբողջաւոր գտնուող
Ռիկիլմիլընիւնրու: Մի և նոյն ժա-
մադակ ալ, այսինքն Յունկարի 48 ին,
փեթաւարի ամբան սկսել կուտայինք
մեր հայերէն տառերով: Բայց հիւզե-
րորդ օրը տեսանք որ «նու» տառը
չկար: Անմիջապէս ձուլուցին գրեցինք
ի վիշնաւ որ զրկէ, քան օրէն ե-
կաւ ծրարն. կը բանանք զայն շտա-
պաւ: ո՛ր անգուլթ սխալմունք, փոխա-
նակ նօսք գրի բոլորապէս զրկուած
էր: Գարձեալ հարկ եղաւ գրել վի-
շնաւ և սպասել նորէն: Հասան տա-
ռերն որ հազիւ կը բաւէր վեց սր-
ահի: Ժամանակ չկար կորսնցունելու,
ուստի հաստատաբար գրութեան գի-
մեցինք, այս է իւրաքանչիւր սրահին
ձուլել տալ, և ապաւած տառերով
յաջորդ սրահինքն շարել: Ահա մեր
յապարհան պատճան: Անտարակոյս
ներդրամիտ պիտի ըլլան մեր ընթեր-
ցողք, փասն զի օչ մի աշխատութե-
նէ խոյս տուինք, և գիշեր ցորեկ
ապարանին մէջ մնացինք:

ՁԱՅՆԵՐ ՖՐԷՉԵՆԵՆ

Լրագրոյ 26 և 27 թուերուն
մէջ Ֆրէչենէն թղթակցութիւն մը
հրատարակուած կար տեղեւոյն
Հայկական ընկերութեան նկատ-
մամբ որոյ մէջ մի քանի ծանր
տկնարկութիւններ կային մաս-
նաւորապէս Խօղապետի աղագայնոց
ուղղելու: Այդ նամակին ի պո-
տոսիտն մի քանի թղթակցու-
թիւններ ընդունեցինք ու չու-
զելով անդի տալ անմայել վե-
ճերու: չի հրատարակեցինք զայ-
նքս: Այժմ նորէն բողոքներ ըն-
դունած ենք յիշեալ քաղաքէն
Պ. Մ. Յ. Ն. ի գրածներուն գէմ,
որով նամակագիրք Խօղապետի
ու ուղղեալ տկնարկութիւններն
անտեղի կը նկատեն:

Պարտականութիւն կը սեպենք
յիշեցնել այս նամակագրաց թէ
լաւագոյն է այսպիսի վեճեր ի-
րենց չըջանակին մէջ վերջացը-
նեն, առանց զայնս աշխարհի ի-
մացնելու: և «Ազատութիւն» լը-
րագիրն չի կրնոր արձագանք լի-
նիլ ո՛ր և է վեճի կամ հրապա-
րակային յարձակման: Նմանա-
պէս կը ծանուցանենք մի անգամ
ընդ միշտ թէ մենք պիտի մեր-
ժենք ո՛ր և է յարձակում կամ
վիճաբանութիւն պարունակող գը-
րութիւն: Մի և նոյն ժամանակ
կը խնդրենք մեր թղթակիցներէ
զգոյշ լինիլ և դէպքերն ու լու-
րերն ճշտութեամբ և առանց խոր
հրգածութեանց տեղեկագրել,
զի խորհրդածութեան պաշտօնն
խմբագրութեան կը վերաբերի:

Երեւնողատ տառանն երէկ
ցիկ անս արքայական գաւապարտեց
Տիարալէքիցի Յովսէփ Թարաք-
եան անուն մարդ մը որուն վրայ
վնասակար թուղթեր գտնուած
էին:

(Թարիք)

Գոհութեամբ կը ծանուցա-
նենք թէ Յրանայի Գալու թեանց,
Գեղարուեստից և գիտութեանց
Ակադեմիան արտօնակալ անգամ
ընտրած է զԷր. Տ. Խորէն Սրբե-
պիսկոպոս Նոր-Պէյ, և Ն. Սր-
բապետութեան յղած է պատուոյ ան
գաւապարտութեան վկայագիրն, ինչ-
պէս նաեւ ուղղեւ մական Մեծ Խա-
չի շքանշանն:

(Արեւելք)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՎԵՐՋԻ ԿԱՆՈՆԱԿԱՆ ՆԻՍՏԸ

— 0 —

ու մար մը ընդունելու յամսձայնութեան մը յանդեցանք, բայց ի վերջոյ զայդ ևս չի կարողացաւ վճարել։ Այս կրնամ ոչ թէ զինքն մեղադրելու համար, այլ ցոյց տալու ձեզ այն դժուարութիւններն որոց մէջ դեռ կ'ապրի այդ թերթ։ Այս պաշտօնն յանձն առնելուս համար զիս մեղադրողներ եղան, բայց ինչպէս ըսի քիչ մ'առաջ, ազգին սէրը և գաղթականութեան շահը կը պահանջէին որ ստանձնէի զայն և ըստանձնեցի սիրով։

Տ. Օսկանեան «Ազատութիւն»-ի մասին ուրիշ մանրամասնութիւններ ալ պատմելէ ու բաժանորդաց ըստուար մասին դեռ չի վճարած լինելն բաժանարարէ յետոյ կնքեց իւր խօսքն հրաւեր կարգալով իւր ունկընդաց ձեռք տալ այն ազգային գործին ու իրենց քաջութիւնով մը դիմել նոր Աշխարհի հայ մամուլն յառաջ միշտ յառաջ։

Ատենարանի խօսքերուն հետեւեցան բուն ծախսարութիւնք, որք քանի մը բաժնէր տեւեցին։ Տեք. Պոյաճեան այս առթիւ խօսք առնելով խնդրեց որ քանի մը բաժնի դադար տրուի ժողովին որպէս զի ժամանակ ունենան յիշեալ թերթի մասին կանոնադրութեան մը ներկայացնել յանձնաժողովը մը կազմակերպութիւնն և կամ թերթին յառաջ մղելու համար մի այլ միջոց խնդրելով։

Դադարէն յետոյ Տ. Ատենապետն ուզեց նախ օրակարգն սպասել, ուստի անցաւ յաջորդ խնդրոյն որն եղաւ մի բուն պայքար վարդանանց հանդիսին առթիւ։ Անդամներէ մին այդ տօնախմբութիւնը՝ իւր ամենափոքր պարագաներովն ի միասին՝ շատ չքեղ գտած էր ու զոհուածութեան քուէ կ'առաջարկէր Գործ. Ժողովին։ Երկրորդ մը դէմ խօսեցաւ այս առաջարկին՝ ցոյց տալով թէ բաց ի մի քանի կէտերէ հանդէս կատարելապէս անյաջողութիւն մ'էր, և պարսաւանաց քուէ առաջարկեց Գործադիր մարմնոյն։ Այս վերջնոյն ևս ձայնակցեցան ուրիշներ յիշեցնելով թէ ո'չ մի հայերէն երգ երգուեցաւ այդ լոկ Հայկական տօնախմբութեան մէջ։ Դժգոհութիւն յայտնուեցաւ նաև սա կէտի վրայ թէ՛ հակառակ սովորութեան՝ օտարազգիներ մաս առած էին այդ կարեւոր հանդիսին մէջ։ Գործ. Ժողովոյ անդամներէն երկուսն առաջինը հակառակ խօսեցան ասոնց և քաջաբան խնդիրն քուէի դրուելով Յի դէմ հինգով պարսաւանաց քուէ տրուեցաւ Գործ. Ժողովոյ։

Գիշերն տարաժամած գոլով ատենան փակուեցաւ ու ներկայը ցըրուել սկսեցին սիրելի մի անգամայն ցաւալի տպաւորութիւններու տակ։

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ ԼՐԱԳԻՐԸ

Ամերիկայի մեր ընտիր եղբայրակիցը որ Նիւ Եորք կը հրատարակուի, իր առջի անունը ձգելով «Ազատութիւն» կանոնադրէ այսուհետեւ ինչպէս «Հայաստան»ը, ինքն ալ հայերէն եաց գինանշանը կը կրէ՝ ճակատք, և յետինի կերկրի կը հրատարակուի։ Սկսած երկուսը քիչ օրէն երկիւղեաւ, հայերէն և անգլիերէն, որպէսզի Հայկական խնդիրն նաև Ամերիկացւոյ միջ ծաւալի Գեղեցիկ խորհուրդ, զոր կը գրուտեմք մեծապէս և լի սրտով կը մտով թնք մեր արի եղբայրակիցին որ յաջողի իւր անուանի աշխատութեանը մէջ։ (Հայաստան)

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՍԵՐԱՍՏԻՍ, Յունվար 28

Տառնական տպուէ կառավարութեան պաշտօնէից կատարելական մի յեղափոխական խռովարկութիւնն թէ որքան լատուի և սեփական է իրենց բարբարոսութեանն ու ազգայնականութեանն հետեւելու գէշքը կը հասկցուի։ Ի Սերաստիայ, մի օր երբ աշակերտք ուսումնարանէն դուրս գալով կերթան իրենց տուններ, աշակերտաց կը մտենայ մի ժանտարմայի հազարապետ և կսկսի աշակերտաց պայուսակներն խռովարկել առանց ձայն մը հանելու։

Մի տարբ տարեկան երախայ, անխօս ըննիչի ապարդիւն քննութեան ձեւին, կը հարցունէ «Ինչ կը փնտռէք» երգարան կըսէ Հազարապետը։ «Ի դուր կը փնտռէք ուրեմն, մեր պայուսակաց մէջ, զի մենք Հայերս երգերն ու երգարանն մեր սրտերուն մէջ պահած ենք, եթէ կրնաք հանեցէք» կըսէ երախան և փախչելով կը խառնուի իւր ընկերակցաց բազմութեան, թողնելով ապշեալ ապուշ խռովարկուն։

ՊԵՐՃ

Ա.ԶԳԱՅԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

(Խմբագրական Արեւելքի, 3 Մարտ)

ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ԱՍՊԵՃ ԶՈՒՆԴԻ

Ազգային բարենպաստի հիմնարկութեանց վրայ հատ մ'ալ կ'աւելնայ, շնորհիւ կրթական հոգածութեան Ազնուափայլ Ասպետ Ջուզէի և իւր հանգուցեալ Տիկնոյ։

Ժամանակէ մ'ի վեր կը գրուցուէր թէ Ասպետ Ջուզէ կուսի մը շինած է, որով իւր գրէթէ բովանդակ հարստութիւնն ազգային հանրօգուտ հաստատութեան մը կամ ձեռնարկութեան մը կը յատկացնէ։

Այսպիսի կտակի մը վրայ խօսելու համար դեռ շատ կանուխ էր, այնպիսի բնական պատճառներով զորս աւելորդ իսկ է բացատրել։ Բայց քանի որ հաստատութեան բարեմիտ հետաքրքրութիւնը բերել բերան շատ մը թիւեր և թերի զրոյցներն ալ՝ իրենց կարգին՝ մին քան զմիւսն աւելի թիւր մեկնութիւններ և երթողութիւններ արտադրած են, վաւերական ապրիւրէ քաղուած տեղեկութիւն մը հաղորդելով մեր ընթերցողաց՝ կուզենք գոհացում տալ հանրային հետաքրքրութեան, որչափ հնար է արդի պարագայից մէջ։

Ասպետ Ջուզէ, համամոտութեամբ իւր Տիկնոյ, իւր անունը կրող Հիմնարկութիւն մ'ըրած է, որոյ նպատակն է հայազգի աղքատիկ ու լի պատանիներ և երիտասարդներ եւրոպեան Համալսարաններ և բարձրագոյն վանժարաններ դրկել մէկ մէկ մասնագիտութիւն ունելու, ինչպէս աստուածաբանութիւն, մանկավարժութիւն, երկրագործութիւն իւր զառաքան ճիւղերով, ճարտարագիտութիւն կամ ճարտարապետութիւն, այլովքն հանգերէ, ըստ իրենց բնական միտման և ըստ պահանջման ժամանակին։ Ջուզէեան տանուք, տարեկան 2,000 Փր. ընդունելով, մինչև հինգ տարի պիտի հոգացուին հիմնարկին թողած դրամալիսոյն շահով, եթէ արժանաւայել կերպիւ յառաջ տանին իրենց ընտրած ճիւղին վերաբերեալ ուսումներն, ապա թէ ոչ՝ ետ պիտի կանչուին և նորից պիտի ընտրուին։ Ուսումնարան տնայապետներուն տեղ նորից պիտի նշանակուին։ Պատրիարքարանը պիտի կա-

տարէ ընտրութիւններն՝ հրատարակային մրցմամբ։ Ջուզէեան տանուք մին Աւստրիոյ և մին Հունգարիոյ հպատակներէն պիտի առնուին, Հայ Եկեղեցւոյ անդամ, հայախօս և ազգային պատմութեան տեղեկ լինելու պայմանաւ, և այս երկուց տանուք ընտրութիւնը Մայրաքաղաքիս աւստրեմաճառական հիւպատոսարանը պիտի կատարէ։

Հիմնարկութեան նիւթական մատակարարութիւնն աւստրեմաճառ կառավարութեան կը պատկանի, կարգ մը պայմաններով որք նշանակուած են Հիմնարկութիւնը վաւերացնող և նուիրագործող կանոնագրոյն մէջ։ Ազնուափայլ Ասպետն աւստրեմաճառական հպատակ գոլով, իւր ծրագրած հաստատութիւն վաւերացուցած է Աւստրիոյ և Հունգարիոյ կառավարութեանց կողմէ, ինչ ինչ ձեւական բարեփոխութեամբ, որոյ վրայ տակաւին բանակցութիւն կը կատարուի ընդ մէջ հիմնարկին և յիշեալ կառավարութեանց։ Աւելորդ չէ բացատրել որ թէպէտ Հազարապետի Տէրութիւնն իւր երկուց մասանց համար միանգամայն արտաքին, պատերազմական և երմտական գործոց հաստակային նախարարութիւններն ունի, իսկ կրթական և կրօնական գործոց մասին Տէրութեան երկուքն հատուածք անձաւ և անկախ են իրարմէ։ Հետեւապէս, Ջուզէեան հիմնարկութեան վաւերացումն ևս Վիեննայի և Փէշթայի կրթական և կրօնական նախարարութեանց կողմէ առանձին կը կատարուի։ Վաւերացեալ կանոնագրին հինգ օրինակ պատրաստուելով, մէկ մէկ օրինակ պիտի գտնուի Աւստրիոյ կրթական և կրօնական նախարարութեան, Հունգարիոյ կրթական և կրօնական նախարարութեան, Կ. Պոլսոյ աւստրեմաճառական հիւպատոսարանին և Կ. Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքարանին քով, և մէկ օրինակն ալ հիմնարկին կամ անոր նշանակելիք լիազոր խնամակալին քով։

Աւստրեան օրինօք, հիմնարկութիւն մը իրիւ բարոյական անձնաւորութիւն օրինական գոյութիւն ունենալու համար պէտք է որ իրեն յատկացեալ դրամագումար մը գտնուի։ Իւր մտադրած Հիմնարկութեան օրինական գոյութիւն և անդառնալի հանգամանք մը տուլու համար, Ասպետ Ջուզէ (3) (30) Փր. յանձնած է այժմէն, յայտարարելով թէ իւր կտակաւ ալ իւր հարստութեան մեծագոյն մասը այս հիմնարկութեան կը թողու։ Ջուզէեան Հիմնարկութեան դրամագումարն պիտի շահագործուի աւստրիական առաջնակարգ դրամատան մը մէջ, կամ աւստրիական պետական արժէթղթով։ Բայց սաներու ընտրութիւնն պիտի ըկալի յետ մահու հիմնարկին։ Սա իւր կտակաւ կ'անուանէ առաջին լիազոր խնամակալն, որ Հիմնարկութեան նիւթական մատակարարութիւնն պիտի ունենայ ի ձեռին, աւստրեմաճառ հիւպատոսարանին ամեն տարի հաշիւ ներկայացնելու պարտաւորութեամբ։ Առաջին խնամակալին մահէն ետքը, յաջորդներն պիտի ընտրուին նոյն հիւպատոսարանին կողմէ, պատուաւոր դիրք վայելող վտանգելի անձնաւորութեանց մէջէն, և խնամակալութեան ծախքն, որոշեալ չափով մը, նոյն ծախսագրքին հասոյթով պ'տի հոգացուի։ Սաներու թիւն համեմատական պիտի լինի դրամագումար հասոյթին, և հասոյթին այն մասն որ տարեկան 2,000 Փր. է պակաս գումարի՝ դրամագումար վրայ պիտի բարգաւազուի։

Հիմնարկին ո'ւ և պայման կամ պարտաւորութիւն չի դնել իւր ստանուց վրայ, բայց կը յուսայ որ Ազգին օգտակար անդամներ պիտի լինին, իրենց ստացած համութիւններէն բաժին պիտի հանեն իրենց Ազգին, և օ-

րինակելի վարքով ու բարքով և հանրօգուտ ծառայութեամբ պատիւ պիտի բերեն իրենց «հօր» յիշատակի։ Որովհետեւ Ազնուափայլ Ասպետն, որ զաւակ չունի, իւր ապագայ սաները կը նկատէ իւր իսկ զաւակներն, անոնց բարեկեցութեան համար մտածած է քանի տարիէ ի վեր, և անոնց բարեկեցութիւնը կէտ նպատակի պիտի ունենայ այսուհետեւ ալ, մահէն ետքն ալ։ Այսպիսի փափաք մը, կտակի մը մէջ արտայայտուած իրիւ բարեբարին վերին կամքն, անշուշտ ո'ւ օրինական պայմանէ աւելի պիտի ազդէ ապագայ Ջուզէեան տանուք վրայ, որք պարբերաբար եւրոպեան Համալսարաններէ վերադառնալով ի ծոց հայ ժողովրդեան՝ իրենց հետ պիտի բերեն ո'չ միայն եւրոպեան հմտութիւն, այլ և իրենց Ազգին օգտակար լինելու քնքով բազմաք, ըստ օրինակի իրենց բարեբարին։

Ընտրելիք պիտի ընդունուին անխտիր ամեն երկիրներէ, Կ. Պոլսէ, գաւառներէն և արտասահմանէն, բաւական է որ Հայ Եկեղեցւոյ անդամ և գովելի վարուց տէր լինին, իրենց անձնական կամ ընտանեկան ծախք բարձրագոյն ուսումներ ստանալու միջոց չունենան, և պահանջելի միջնակարգ ուսմանց վրայ յաջող քննութիւն անցունեն։

Իւր ամուսնոյն հետ նոյն գովելի մտածումները, նոյն ծնողական հոգածութիւնն ունեցած է նաև ողբացեալ Տիկին Ջուզէ, որ այս օրերս բացուած իւր կտակաւ կը յայտնէ թէ երկու ժամանակի ի վեր կը խորհիւր Ջուզէեան Հիմնարկութեան վրայ, և թէ՛ իւր անձնական հարստութեան և թէ՛ իւր ամուսնոյն հարստութեան մեծագոյն մասը կը թողու նոյն Հիմնարկութեան, եթէ երբեք իւր ամուսնէն ետքը վախճանի, սա միակ պայմանաւ որ ընտրելի սաներէն մին իւր սեւեռն լինի, այսինքն եթէ հայ օրիորդ մը փափաքի եւրոպեան ծախսարանի կամ բարձրագոյն վարժարանի մը մէջ մասնագիտութեան մը հետեւելու և գոհացուցիչ քննութիւն անցունէ, Ջուզէեան հիմնարկութեան թողալ մ'ալ անոր կարգուի, կանոնական պայմանաց համեմատ։ Այս պակէ եւս կերեւի թէ Ասպետն ինքն ալ իւր կտակը նոյն խնամով յօրինած է, այսինքն՝ եթէ Տիկին Ջուզէ իր մէջ առաջ վախճանի, թէ՛ իւր անձնական և թէ՛ իւր կնոջ հարստութիւնը ծրագրեալ Հիմնարկութեան կը թողու։

Այսպէս, Ազնուափայլ Ասպետն ո'չ միայն յոյժ օգտակար գաղափար մը յղացած է, որով հայ բարեբարաց կարգին մէջ երեւելի դերք մը պիտի բռնէ, ո'չ միայն նոյն գաղափարին իրադրածման յատկացուցած է պարկեշտ կեանքի մը բովանդակ գործունէութեան նիւթական արդիւնքն, այլ և նոյն նպատակին գործադրութիւնը մշտնջենապէս ապահովելու համար օրինական և պետական ամեն զգուշութիւններ երկար ժամանակեայ կանխազգի մտադրութեամբ ի գործ դրած է։ Այս բարեգործութեան թէ՛ խորհրդով և թէ՛ արդեամբ մասնակից է Ազնուափայլ Ասպետուհին Ջուզէ, որ եթէ ի կենդանութեան իւր գովելի գործովք երեւելի դերք մը բռնած է բարձր գատու հայ իգական սեւեռն մէջ, իւր կտակաւ աւելի՛ ևս սիրելի յիշատակ մը կը թողու, և ճշմարտապէս հայ բարեբարուհի մը կը հանդիսանայ։

Կը յուսանք որ Ջուզէեան Հիմնարկութիւնը գոյծնական օրինակ մը կը լինի անգաւալ կամ ամուրի մեծատանց համար մանուսնոյ, որք իրենց անունն Ազգին մէջ յաւերժացնելու համար սերունդ մը չունենալով, իրենց հիմնելիք մէկ մէկ հաստատութեան շնորհիւ կրնան անջնջ յիշատակ մը թողուլ ի շարս հայ բարեբարաց։ Ազգն այս կարգի հարուստներէ ո'րչափ եւս բարեբարներ ակնկալէ իրենց կենդանութեան միջոցին՝ աւելի՛ մեծ բաներ կ'անկալէ իրենց մահէն ետքը։

